

лизации); [пер. с англ. М.Н. Ботвинника] / А. Лео Оппенгейм. – М.: Наука, 1980. – 407 с. (По следам исчезнувших культур Востока). 3. Гуми лев Л. Н. Этносфера: История людей и история природы / Л.Н. Гумилёв. – М.: Экспрос, 1993. – 544 с. 4. Струве В.В. Дешифровка протоиндийских писем / В.В. Струве // Вестник Академии наук СССР. – 1947. – № 8. – С. 51–58. 5. Бонгард-Левин Г.М., Ильин Г.Ф. Древняя Индия. Исторический очерк / Г.М. Бонгард-Левин, Г.Ф. Ильин. – М.: Главн. ред. вост. л-ры, 1969. – 736 с. 6. Косамби Д. Культура и цивилизация древней Индии: Исторический очерк / Дамодар Косамби ; [пер. с англ. М.Б. Граковой–Свиридовой] / ред. Н.Р. Гусевой. – М.: Прогресс, 1968. – 216 с. 7. Вавилов Н.И. Пять континентов. Повесть о путешествиях в поисках новых растений / Н.И. Вавилов. – М.: Географгиз, 1962. – 255 с. 1962. 8. Кульпин Э.С. Человек и природа в Китае / Э.С. Кульпин / ред. О.Е. Непомнин, М.В. Крюков. – М.: Наука, 1990. – 245 с. 9. Монтескье Ш.Л. Избранные произведения. В 2-х тт. / Шарль Луи де Монтескье / ред. М.П. Баскин. – М.: Госполитиздат, 1955. – 800 с.

*Гришин І.Я.
м. Харків, Україна*

БІОНООСЕНСОРСФЕРНИЙ ПІДХІД У ПЛАНЕТАРНІЙ МІСІЇ УКРАЇНИ З ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ)

Теза філософа В.Гьосле: «Технічна діяльність є найважливішою фундаментальною ознакою людини» використана ХНТУСГ при розробці планетарної місії України.

Теза філософа В. Гьосле: «Технічна діяльність є найважливішою фундаментальною ознакою людини» використана ХНТУСГ при розробці планетарної місії України»

У статті зроблена спроба показати хід і окремі результати досліджень у частині визначення ролі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка у формуванні і реалізації планетарної місії України та можливостей університету, як одного із ведучих виконавців місії.

Ключові слова: школа практичної філософії, жива матерія, біоноосенсорсфера, планетарна місія України, земляцтво, споріднена громада-символ.

Вступ. Дослідження проводяться за «Програмою розвитку науки в Харківському національному технічному університеті сільського госпо-

дарства імені Петра Василенка на 2014–2018 рр.», яка затверджена рішенням Вченої ради 27 лютого 2014 р., протокол № 6. Програмою, (пункт 1.9), передбачено розробити проект «Ноосенсоросфера як інтелектуальний і духовно-почуттєвий потенціал у досягненні сталого розвитку та цілей тисячоліття» (далі – «Проект НСС») в контексті Великого Проекту «Сковорода-300 – планетарна місія України в досягненні цілей тисячоліття і сталого розвитку у ХХІ столітті» (далі – ВП «С-300») [1, с. 9].

Мета. Метою досліджень є пошук ролі університету в планетарній місії України сталого розвитку у ХХІ столітті в межах «Проекту НСС» та ВП «С-300» до 2022 року.

Методи досліджень. При дослідженні використовуються філософсько-теїстично-науково-практичні підходи: ціннісні аффірмації, постулати, гіпотези, метод праксеології, технологічна кейс-методологія, практична філософія, екзистенціалізм, музеологія тощо.

Основний текст

I. Головні планетарні проблеми і цілі III тисячоліття, які затверджені на Всесвітньому саміті тисячоліть, який пройшов у 2000 році в Нью-Йорку в штаб-квартирі ООН:

1. Викорінювання крайньої бідності й голоду.
2. Забезпечення екологічної стійкості (забезпечення сталого розвитку).
3. Посилення глобального партнерства в цілях розвитку.
4. Забезпечення рівності статей і поліпшення становища жінок.
5. Надання всім жителям планети початкової освіти.
6. Скорочення дитячої смертності.
7. Поліпшення материнського здоров'я.
8. Боротьба з ВІЛ-СНІД, малярією й іншими хворобами.

Безпосередню участь ХНГУСГ приймає у виконанні пунктів 1–4, інші – опосередковано.

Очевидно, що у подоланні голоду на планеті, Україна, володіючи мільйонами гектарів обробляємих чорноземних ґрунтів, при належних менеджменті, науковому і кадровому забезпеченні та відповідним фінансуванням – здатна суттєво (за експертними оцінками до 3-х раз) наростити обсяги виробництва і організувати глибоку переробку продукції. При такому підході та удачі можливо вирішувати також і проблему збереження живої матерії ґрунтів, розвиваючи в країні тваринництво.

Враховуючи весь комплекс проблем III тисячоліття і ХХІ століття, – вважаємо доцільним висказати нашу аффірмацію, що – *участь України у вирішенні проблем голоду і сталого розвитку в найближчі десятиліття повинні в нашій країні очолювати технічні університети.*

Чому саме технічному вищому навчальному закладу з розвинутими філософським і менеджерським секторами навчання та ро-

звинуютою інтелектуально-духовно-почуттєвою психологією і педагогікою доречно стати розробником та реалізатором ролі ВНЗ в планетарній місії України? Спроба дати відповідь наведена в наступних підрозділах: II, III, IV та висновках.

II. Сьогодні техніка знаходиться під пильною увагою з боку менеджерів зі сталого розвитку, і особливо, з боку філософів. З цього приводу В. Гьосле [2, с. 98] відмічає ту обставину, що техніка стала власне філософською проблемою тільки в ХХ столітті, що аж ніяк не суперечило тривалій традиції її філософського осмислення. І це не повинно нікого дивувати – *адже технічна діяльність є найважливішою фундаментальною ознакою людини.*

Політичні події останнього року в Україні, з одного боку – затримали той повільний, але все ж таки рух, у напрямі пошуку шляхів появи висококreatивного середнього класу в країні, а з другого – у зв'язку з підписанням між Україною і Європейським Союзом договору про вільну торгівлю й вірогідним у майбутньому входженням України в Євросоюз, – надають поштовх до стрибка інтелекту (*ноо*) нації в розумінні суті і ролі в розвитку таких інституцій як технополіси, технопарки, індустріальні парки та ін., які стануть органічними структурами в системі інструментарію управління науково-технічним прогресом та організації середнього і малого підприємництва. Бо, на жаль, класичних бізнес-структур європейського або американського типу на сьогоднішній день в Україні немає.

III. Психологія людини в контексті сталого розвитку також стає ключовою філософською проблемою в період поступового нарощування впливу ідей, пов'язаних з розробкою концепції біоноосенсоросфери. Включення в процес психології людини, як почуттєвого фактору в еволюції живого, є принципово важливим для її виживання. Це знаходить відображення в коеволюції Людини з Природою, в оновленому визначенні поняття «сталий розвиток».

На нашу думку, це пов'язано з тим, що на даному етапі розвитку суспільства, поки що тільки техніка є, практично, єдиним зафіксованим продуктом живої матерії з часу появи ноосферної теорії в ХХ столітті. Вона дійсно є найвпливовішим фактором у часи глобалізації, що показано раніше на прикладі роботи В. Гьосле [2, С. 98–120] відносно ролі техніки в суспільстві, як ключової проблеми філософії.

Треба також звернути увагу на те, що з часів Ле-Руа, де Шардена та Вернадського (перша половина ХХ століття) інтенсивного розвитку в науці зазнав також в гуманітарній сфері напрямок інноваційного менеджменту. Як приклад можна назвати роботи Друкера в частині організації управління інноваційним розвитком. Яскравою ілюстраці-

єю цього є його визначення поняття «інновація» [3], як пошук недостаючої ланки в процесах розвитку.

У той же час постає логічне питання: **«А чи зможе філософська психологія людини в контексті сталого розвитку територій планети стати поряд з технікою визначною філософською проблемою?»** Бо ми бачимо, що інновація, за визначенням Друкера, є за змістом і новою системною думкою, і за своєю силою впливу, як недостаючої ланки не тільки прийти на зміну перетворень природи, не менше ніж технічна, а й може формувати єдиний ансамбль впливу на розвиток, як з новою технікою, так і без неї [4].

Крім того, на наш погляд, поняття «ноосфера» як сфера, перш за все, напрацювання людиною знань, знаходиться в органічному зв'язку – як зі сферою плаценти психології, так і зі сферою плаценти почуттів. Нема мислення без чуттєвого фактора. Тобто, користуючись термінологією Ле-Руа, де Шардена та Вернадського, для створення, як зазначено, більш продуктивного фактору від дій людини у взаємовідношенні з природою, доцільно фактор *ноо* органічно поєднати з фактором біо та фактором почуттів – її *духовно-сенсорною сутністю людини, як елементу живої матерії*. Суть цієї гіпотези є явищем органічного поєднання *плацент: біо, знань і сенсоро*. Біоноосенсоросфера, пасіонарність та ін. – це атрибути психологічного стрибка, який може бути в більшій чи меншій мірі в кожній людині, що знаходиться одночасно в трьох зазначених сферах: *і в біосфері, і в ноосфері, і в сенсоросфері*. А це значить – *в біоноосенсоросфері*, в якій сенсоросфера у вигляді систем мотивацій і стимулювання, та духовності має бути особливим об'єктом менеджерської уваги в перетворенні її в рушійну силу прогресу. Цією функцією в державі займається, як правило, парламент. Його моральна чистота, його совість в контексті участі у державотворенні повинна бути бездоганною.

IV. Сталий розвиток – в умовах можливого рубіконного переходу світу в режим порушення балансу надходжень кількості живої матерії і її розходу під впливом людини – це надзвичайно важливий вектор розвитку любой країни. Україна у цьому напрямку значно відстає. Тому треба включити нові ресурси, які, наприклад, дістались сьгоднішньому поколінню у спадщину.

У ВП «С-300» і «Проекту НСС» особлива увага приділяється також *спадкоємності*, як наявного малозадіяного ресурсу нації, де вона розглядається як *один з базових принципів біоноосенсорного підходу*.

Принцип це особливість, яка включається в основу створення або здійснення чого-небудь. У даному підрозділі статті розглядається саме *спадкоємність, як один із принципів*, який і закладається в теорію і практику системного менеджменту інноваційного біоноосенсорного сталого

розвитку територій через пілотні проекти різного типу на базі споріднених громад-символів. Бо українська культура ще лежить під спудом.

Для цього використовується взаємопов'язана спадщина наступних видатних особистостей.

Філософський напрям. Філософи: Абеляр щодо концептуальності (12 століття); Луллій в підходах до комбінаторики і логістики ресурсів (кінець 12 ст. – початок 13 ст.); Сковорода в контексті залучення його ідей в процеси сталого розвитку територій. Наприклад, його бачення ролі пантеїзму, атеїзму, щастя, «зродного труда», триєдності світів, двох натур, «нерівної всим рівності» (18 ст.); К'єркегор, який запустив механізм своєї ідеології екзистенціалізму (19 ст.); Винниченко в контексті щастя в його концепції конкордизму (перша половина 20 ст.); Ле-Руа щодо введення терміну «ноосфера» та Луї де Шарден у контексті розвитку теорії ноосфери (середина 20 ст.); Вернадський в контексті «освіченої меншості», біосфери і ноосфери (середина 20 ст.); Сартр, наприклад, в теорії, викладеній в його творі «Екзистенціалізм – гуманізм» (середина 20 ст.); Амосов (дивись його філософію здоров'я, яка безпосередньо задіяна і в процесах досягнення сталого розвитку, і в процесах місійної діяльності України – середина 20 ст.); В. Гьосле в контексті глобалізму і техносфери (початок 21 ст.); Легре в контексті ціннісних орієнтацій в проектах сталого розвитку територій (початок 21 ст.); Лі Куан Ю (початок 21 ст.) тощо.

Науковий напрям. Вчені: Булахівський (слов'янське мовознавство – 20 ст.); Подолинський (Фізіократія в проектах зі сталого розвитку – 19 ст.); Руденко (Фізіократія в проектах зі сталого розвитку – 20 ст.); Шумпетер (Комбінаторика ресурсів в економіці – початок 20 ст.); Воропаєв (Теорія управління проектами – середина 20 ст.); Довженко (з його жорсткою самокритичністю – 20 ст.) [5]; Друкер (щодо пошуку недостаючої ланки в системі управління сталим розвитком – середина і кінець 20 ст.) тощо.

Україна багата спадщиною особистостей, які є гордістю громад, рад різного рівня: сільських, селищних, районних, міських. Спадщина особистостей або їх дії стають духовним ядром *Громад-символів*, а потім і *стрижнем процесу «зшиву» країни*, спираючись на *принципи спадкоємності і спорідненості*. Очікуємо, що носієм цієї ідеї в ХНТУСГ стануть «земляцтва» студентів адміністративних рад сільських та міських районів країни, а також випускників університету в них. Ця ідея запропонована ректором ХНТУСГ і успішно проходить практичну апробацію в Харківській області.

Але, с позиції планетарної місії України, основна стрижнева недостаюча ланка поки що знаходиться у стані розробки. Що показано у висновках.

Висновки:

Синтезуючи викладене, треба відмітити, що стрижень понятійного апарату всієї розглянутої системи базується на трьох складових визначеннях терміну біоноосенсоросфери. А сам вираз «біоноосенсоросфера» розглядається як маточний, як загальна плацента всього мегапроєкту у вигляді набору мультипроєктів і монопроєктів, перелік окремих із них наводиться нижче:

– розробка і впровадження сучасної техніки і технологій з розвитку тваринництва і глибокої переробки с.г. продукції та сприяння на першому етапі їх залученню із-за кордону [мультипроєкт – **техніка**];

– підготовка відповідних кадрів з інфраструктурою «дитиноцентризму» в системі формування особистості [мультипроєкт – **особистість**];

– забезпечення уваги та любові до вчителя з елементами національної самокритичності [мультипроєкт – **вчитель** за ідеєю О. Довженка] [5];

– формування висококreatивного середнього класу з організацією відповідних бізнес-інноваційних структур типу технополісів, технопарків, технодуховного краю, *продуктом яких повинні бути інноваційні малі підприємства*, як основа розвитку середнього класу та громадської спільноти в Україні [мультипроєкт – **середній клас на базі бізнес-інноваційних структур**];

– розробка і реалізація системи внутрішньоукраїнських та міжнародних споріднених територіальних громад-символів в контексті комунікацій і цінностей [мультипроєкт – **«зшивка» країни**];

– розробка і прийняття комплексу мотиваційних і стимулюючих законів в спектрах орієнтації на планетарну місію України [мультипроєкт – **закони**];

– розробка і реалізація матриці понятійного апарату технологій проєктування [монопроєкт – **матриця понятійного апарату**];

– формування експериментальної Школи практичної філософії з орієнтацією на концепції праксеології, біоноосенсоросфери та екзистенції з наступним виведенням накопиченого досвіду в широку загальноукраїнську практику підготовки кадрів [монопроєкт – **Школи практичної філософії**];

– організацію виставково-семінарської і демонстраційної діяльності та включення в процес мережі музеїв «Вищий навчальний заклад та загальноосвітня школа», в тому числі *пересувних музеїв* [мультипроєкт – **демонстраційна діяльність**, в тому числі засобами мережі місцевих музеїв];

– підготовка матеріалів і організаційні заходи щодо проведення чергового *Всесвітнього Форуму зі сталого розвитку у 2022 році* в Україні на честь ювілею Григорія Сковороди, з урахуванням участі в процесі підготовки ряду міністерств і відомств України [монопроєкт – **Всесвітній Форум зі сталого розвитку у 2022 році в Україні**].

Дослідження в сфері культури має особливе генетичне забарвлення в збереженні земель як планетарної проблеми, враховуючи те, що саме обробіток ґрунту тисячі і тисячі років тому покладено в основу першого визначення поняття «культура». Тому в сьогоденних умовах, умовах нарощування дефіциту живої матерії в біосфері, що спотворено людиною доцільно опрацювати парадигму культури в контексті органічної ув'язці з:

- а) сучасними технологіями обробітку ґрунтів і вирощування врожаю;
- б) формування з використанням сучасного передового досвіду особистості і підготовки кадрів;
- в) шанування і поважання традицій, спадку та старших.

Описаний в статті техно-духовно-почуттєвий підхід, направлено на збереження живої матерії і біосфери в цілому з щасливою людиною в ній.

У цьому і є місія України. «А потрібне не є трудним» (Сковорода).

Список літератури: 1. Програма розвитку науки в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка на 2014–2018 рр., затверджено рішення Вченої ради від 27 лютого 2014 р., протокол № 6. – Харків, 2014. с. 14. 2. Гьосле Вітторіо. Практична філософія в сучасному світі. – Київ, 2003. с. 248. 3. Друкер Питер Ф. Епоха разрива: орієнтації для нашого м'янючогося общества, – М. – С.-Пт., Киев, 2007. с. 322. 4. Гришин И.Я. Управление новаторской деятельностью региона. – Харьков, 1998. с. 390. 5. Довженко А. Дневниковые записки 1939–1956. – Харьков, ФОЛІО, 2013, с. 730.

*Гуріна Г.І., Онопрієнко М.В.
м. Харків, Україна*

ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ ОСНОВИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У ДОЛІ ЛЮДСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

На початку нового тисячоліття багато глобальних проблем людства (екологічна криза, техногенна і військова загрози та ін.) залишаються невирішеними. Технократичний підхід до їх вирішення виявився мало ефективним. Результати людської діяльності, як правило, приводили нашу цивілізацію до чергових екологічних викликів, катастрофічних змін навколишнього середовища та клімату планети, що не можуть бути розв'язані при теперішньому устрої суспільства. Вже в ХХ сторіччі людська цивілізація повністю трансформувалася в техногенну цивілізацію, сенсом життя і розвитку якої є виробництво споживчих матеріальних цінностей і благ. Економіки всіх країн, що інтегровані у світову економічну систему, орієнтовані насамперед на зростання виробництва і